

Bild 1

Bild 1:
Intro

www.fu.se

Mänskliga rättigheter

- Mänskliga rättigheter reglerar förhållandet mellan staten och individen
- Brott mot mänskliga rättigheter kan begås av staten eller företrädare för staten
- Mänskliga rättigheter garanterar individens rättigheter och skydd mot övergrepp från staten
- Internationell angelägenhet

Bild 2: Mänskliga rättigheter

Mänskliga rättigheter grundar sig på idén om att alla människor har universella rättigheter som är lika för alla, oavsett könstillhörighet, sexuell läggning, kultur, etnicitet eller andra saker som kan göra att man skiljer sig från andra människor. Med det kommer grundtanken om att alla människor är födda fria och har ett lika värde, alla ska därför ha samma rättigheter och skyldigheter.

Rör förhållandet mellan staten och individen

De mänskliga rättigheterna reglerar i grunden förhållandet mellan staten och individen. De utgör en begränsning av statens makt över individen och slår samtidigt fast vissa skyldigheter för staten. Ett exempel är att staten är skyldig att skydda individens rättigheter från att kränkas av andra enskilda. Ett annat är att staten ska se till att varje människa kan förverkliga och utkräva sina rättigheter enligt konventionen.

Statens skyldighet och individens rättigheter

Staterna är skyldiga att respektera folkrättens regler. Varje land har ett ansvar för att åtaganden vad gäller de mänskliga rättigheterna omsätts i nationell lagstiftning. En del rättigheter får under vissa omständigheter inskränkas i lag, medan andra är absoluta och alltid ska gälla.

Det räcker dock inte med lagar som klargör statens skyldigheter eller förbjuder vissa handlingar. Det krävs också ett fungerande rättssystem (poliser, advokater och åklagare, opartiska och rättvisa domstolar) som förverkligar lagarna. Därutöver behövs kompletterande åtgärder som information och kunskap för att göra människor medvetna om sina rättigheter.

En internationell angelägenhet

Om en kränkning sker av de mänskliga rättigheterna är det i första hand den aktuella statens ansvar att se till att den enskilde får upprättelse.

Men de mänskliga rättigheterna är en internationell angelägenhet och det är därför fullt legitimt för andra stater att framföra åsikter om och försöka påverka situationen i olika länder där rättigheterna kränks. Det finns olika internationella mekanismer dit den enskilde kan vända sig för att ställa ett land till svars för kränkningar av den enskildes mänskliga rättigheterna, exempelvis Europadomstolen och de olika kommittéer som är kopplade till FN:s konventioner.

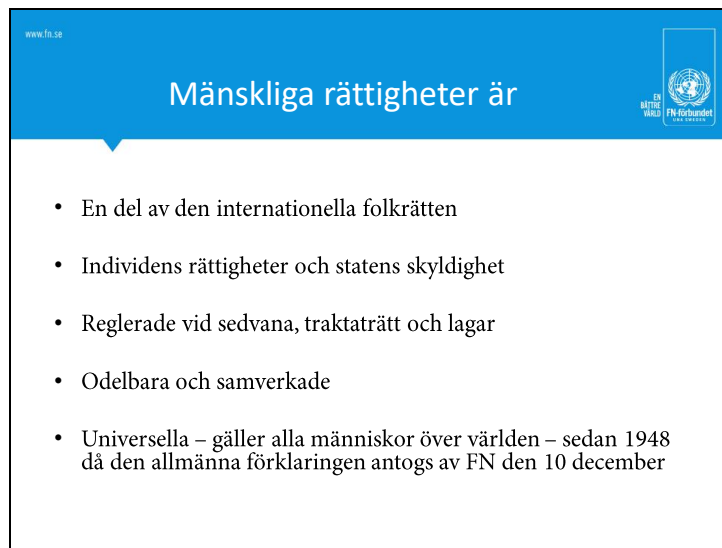

Bild 3: Mänskliga rättigheter är

Folkrätten skiljer sig från nationell rätt på så vis att makten inte delas, utan det är samma aktör, suveräna stater, som såväl lagstiftar, verkställer och dömer.

Mänskliga rättigheter ska skydda individer mot staters övergrepp. För att alla ska få sina mänskliga rättigheter tillgodosedda måste **staten** på olika sätt leva upp till sina skyldigheter enligt konventionerna. Staten är bl.a. skyldig att:

- Följa och respektera rättigheterna.
- Skydda medborgarna.
- Uppfylla rättigheterna, exempelvis stifta lagar och avsätta budget som gör att rättigheterna kan uppfyllas

Sedvana är regler som kommer till utan att det står nedskrivet i exempelvis lagtext eller dokument. T. ex om stater återkommande uttrycker en vilja eller tanke eller handlar på ett visst sätt om en fråga som inte står nedskrivet, eller genom praxis.

Traktaträtt är internationella överenskommelser i skriftlig form mellan stater. Ex. konventioner, stadgar etc. Blir juridiskt bindande när en stat signerat och ratificerat.

På en **världskonferens om mänskliga rättigheter i Wien i juni 1993** som ofta refereras antogs en deklaration och ett handlingsprogram som på nytt slog fast att det är det internationella samfundets uppgift att skydda rättigheterna. Ett viktigt resultat av konferensen var även att den slog fast att rättigheterna är ömsesidigt samverkande, odelbara och delar av samma enhet. Samt att de mänskliga rättigheterna är universella – de gäller för alla människor, utan åtskillnad, över hela världen, oavsett land, kultur eller specifik situation. Wien-deklarationen tog också upp massiva kränkningar av mänskliga rättigheter, särskilt folkmord, etnisk rensning och systematiska våldtäkter, vidare självbestämmande, nuvarande och framtida generationers behov av en god miljö, särskilt sårbara gruppers situation som gästarbetare,

flyktingars och funktionshindrade samt kvinnors och flickors mänskliga rättigheter, där konferensen kräver att kvinnors rättigheter sätts i fokus för FN:s arbete för att skydda mänskliga rättigheter.

Bild 4

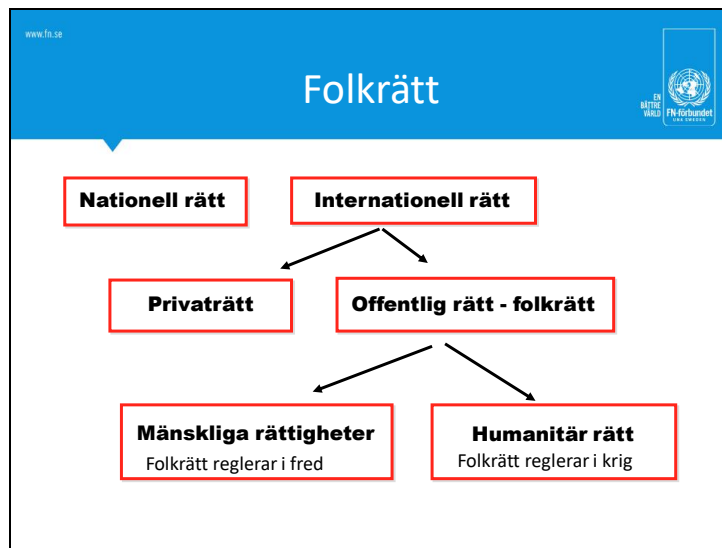

Bild 4: Folkrätt

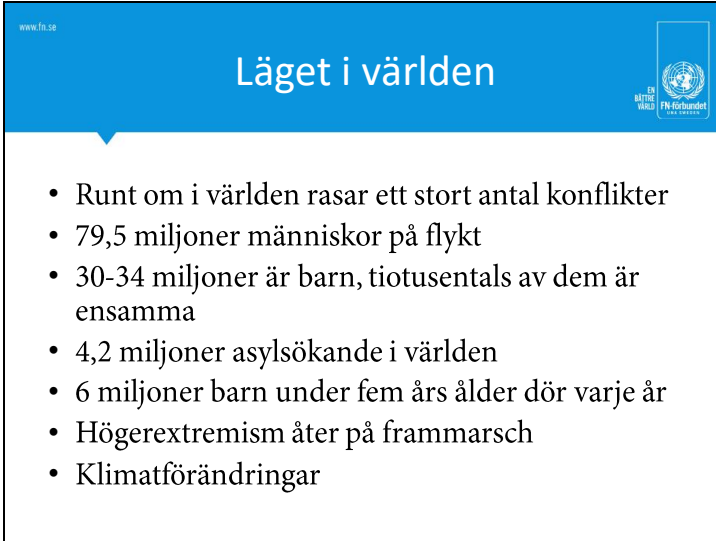
De mänskliga rättigheterna ska gälla i fredstid till skillnad från den humanitära rätten som är krigets lagar. Både de mänskliga rättigheterna och den humanitära rätten reglerar statens skyldighet att skydda sina medborgare. De ska skydda individer mot staters makt- och våldsanvändning, i fred respektive i väpnad konflikt.

I dag överlappar och kompletterar de mänskliga rättigheterna och den humanitära rätten varandra. Ibland reglerar de samma rättigheter och skydd, t. ex. förbud mot tortyr, slaveri och diskriminering samt rätten till liv, frihet och personlig säkerhet som alltid gäller, även i tider för konflikt och krig.

Vissa mänskliga rättigheter kan tillfälligt inskränkas av staten i nödlägen (som t. ex. under en väpnad konflikt). Det kan till exempel handla om begränsningar i rätten till rörelsefrihet, mötesfrihet eller yttrandefrihet. Men vissa grundläggande rättigheter, som rätten till liv, skydd mot tortyr eller omänsklig behandling, förbud mot slaveri, förbud mot retroaktiv strafflagstiftning, kan aldrig begränsas och ska gälla i alla situationer, även under en väpnad konflikt.

Brott mot de mänskliga rättigheterna förekommer ofta under väpnade konflikter och kränkningar av de mänskliga rättigheterna bidrar till att konflikter uppstår. Omvänt gäller att respekt för de mänskliga rättigheterna kan förebygga väpnade konflikter.

Bild 5

The infographic features a blue header with the title 'Läget i världen' and the website 'www.fn.se'. On the right side of the header is the logo for 'FN förbundet' (United Nations) with the text '50 ÅR 1945-2015'. The main content is a white box with a black border containing a bulleted list of statistics.

- Runt om i världen rasar ett stort antal konflikter
- 79,5 miljoner människor på flykt
- 30-34 miljoner är barn, tiotusentals av dem är ensamma
- 4,2 miljoner asylsökande i världen
- 6 miljoner barn under fem års ålder dör varje år
- Högerextremism åter på frammarsch
- Klimatförändringar

Bild 5: Läget i världen

Fakta om nuläget vad gäller krig och flyktingar i världen:

I den värld vi lever i pågår nu situationer som direkt och indirekt hotar individers rätt till mänskliga rättigheterna i form av krig, klimatförändringar och växande högerextremistiska krafter. Världen har svårt att efterleva de åtagande de tagit på sig i och med den allmänna förklaringen av mänskliga rättigheter.

Här rasar några av de svåraste konflikterna i världen just nu: Jemen, Syrien, Sydsudan, Somalia, Afghanistan, Demokratiska Republiken Kongo, Myanmar, Mali, Tchad.

UNHCR:s årliga rapport om **flyktingsituationen i världen** visar att 79,5 miljoner människor var på flykt i slutet av 2019. För åttonde året i rad ökar siffran och motsvarar nu 1 procent av världens befolkning.

Bild 6

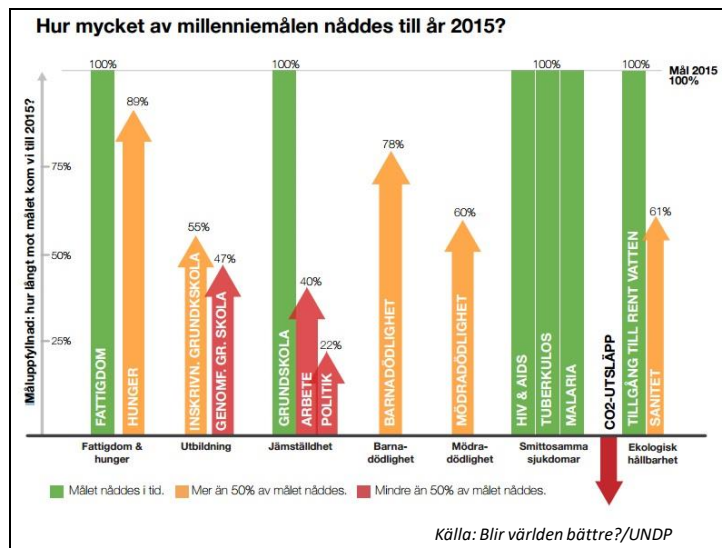

Bild 6 – Blir världen bättre

Bildkälla: UNDP, *Blir världen bättre?*

Trots att människor på flera olika platser i världen har svårt att efterleva de mänskliga rättigheterna. Finns det bevis på att världen blir bättre. Ett sätt att mäta hur utvecklingen ser ut och om världen blir bättre är genom millenniemålen. Inför millennieskiftet fanns en vilja bland världens ledare att utveckla de globala utvecklingsfrågorna. År 2000 tog Kofi Annan, FN:s dåvarande generalsekreterare, initiativ till millennietoppmötet, ett toppmöte med världens ledare i New York. Vid mötet deltog 147 stats- och regeringschefer från FN:s medlemsländer. Ett resultat av mötet blev att man enades om att det fanns ett kollektivt ansvar för en positiv utveckling i världen.

De åtta millenniemålen skulle nås på femton år, alltså till 2015. Genom dem har kunnat mäta utvecklingen i världen. Där stora framsteg har gjorts, som till exempel:

- Andelen extremt fattiga i utvecklingsländerna har minskat från 47 procent 1990 till 14 procent 2015 (gränsen för extrem fattigdom är sedan 2015 en person som lever på mindre än 1.9 amerikanska dollar om dagen. Innan var gränsen 1.25).
- Antalet barn i världen som inte går i grundskolan har nästan halverats mellan 2000 och 2015, från 100 miljoner till 57 miljoner barn.
- I Sydostasien var bara 74 flickor på 100 pojkar inskrivna i grundskolan 1990. 2015 var antalet 103 flickor på 100 pojkar.
- Antalet barn i världen som dör före sin 5-årsdag har mer än halverats, från 90 till 43 dödsfall per 1 000 levande födda barn mellan 1990 och 2015.
- Sedan 1990 har modradödligheten i världen minskat med 45 procent. Den största minskningen har skett sedan 2000.
- Antalet nya fall av HIV-infektioner i världen minskade med omkring 40 procent mellan 2000 och 2013, från uppskattningsvis 3,5 miljoner fall till 2,1 miljoner.

Så vad ska man säga, blir världen bättre? Det beror såklart på vem man frågar. Vi måste hålla flera saker i huvudet samtidigt. Vi ser fantastiska resultat när vi tittar på siffrorna. Titta t. ex. på de röda pilarna, bakom dem finns förstås människor som inte känner av förbättringarna. Totalt är det 258 miljoner barn i skolåldern som inte går i skolan världen över. 59 miljoner av dessa är i åldrarna 6-11 år och borde alltså gå i låg- och mellanstadiet.

690 miljoner människor lever i extrem fattigdom, varav 385 miljoner barn, alltså en högre andel än vuxna.

Millenniemalet gällde till 2015. De har varit bra verktyg för utvecklingen i världen. Faktum är att världen på många sätt aldrig varit bättre än nu och att det är en accelererande trend. Men även om framsteg gjordes med millenniemalet – så var det långt från tillräckligt. Världen har därmed långt kvar att gå.

Källa: *The Millennium Development Goals Report 2015, UN.*

www.itu.se

Vägen till mänskliga rättigheter

FN
MÄNSKLIGA
RÄTTIGHETER

- Mänskliga rättigheter rötter i alla tiders filosofi, religion och politik.
- **1700-talet:**
 - Upplýsningsidéer reagerar mot överhetens makt.
 - Amerikanska och franska revolutionen.
- **1800-talet**
 - Slavhandel och livegenskap förbjuds.
 - Arbetarklassen organiserar sig.
 - Internationell humanitär rätt. Krigets lagar formuleras. Röda Korset.

Bild 7: Vägen till mänskliga rättigheter 1

Mänskliga rättigheter har rötter i mycket gamla värderingar och religioner i vårt kulturarv och de ingår i de mest alla utbredda filosofiska och politiska doktriner vi har i världen. Den så kallade **gyllene regeln** är ett exempel på detta, som kan ses i alla världsreligioner.

Tydligt arv från del av **upplýsningsfilosofin** som menar att maktstrukturen i samhället är ett fördrag mellan människorna och en stat, som i gengäld binder sig att respektera vissa rättigheter för medborgarna, som rätt till liv, frihet och egendom.

Koppling till amerikanska och den franska revolutionen:

Alla människor är skapade lika, och har rättigheter som ingen kan ta ifrån dem, såsom rätten till liv, frihet och att få sträva efter lycka.

Amerikanska oavhängighetsförklaringen 1776

Det franska folket har beslutat att fastställa människans naturliga, oförytterliga och heliga rättigheter och skyldigheter. Franska deklARATIONEN om de mänskliga rättigheterna 1789

Humanitär rätt: (Krigets lagar) initierades av Henri Dunant, (1828-1910), som i Solferino 1859 organiserade en räddningsinsats efter ett stort slag med över 38 000 sårade, döende och döda. Dunant grundade Röda Korset 1863. Första **Genèvekonventionen** antogs 1864. Det finns 4 Genèvekonventioner: om skydd för sårade till lands och till sjöss, krigsfångar, civila i krig.

Haagkonventioner 1899 - 1907: flera konventioner som bl a definierar vem som är soldat, krigsfånge, hur krig får startas och skall skötas. Haagkonventionerna utgör grunden för Haagtribunalen, den permanenta skiljedomstolen, verksam från 1899.

www.fu.se

Vägen till mänskliga rättigheter

FN
FÖRENINGEN
FÖR
FÖRENINGEN

- **1900-talet**
 - Kamp för kvinnlig rösträtt och demokrati.
 - 1914-18: Första Världskriget, 10 milj döda – Nationernas Förbund.
 - ILO bildas 1919.
 - 1939-1945: Andra Världskriget, 60 milj döda – FN bildas 1945.
 - 1948: den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna.
 - Regionala MR-konventioner i Amerika, Afrika, Europa, Asien.
 - Universella juridiskt bindande konventioner tas fram i FN.

Bild 8: Vägen till mänskliga rättigheter 2

Internationellt samarbete kring **de mänskliga rättigheterna** har **främst utvecklats efter andra världskriget**. Flera stater hade före 1945 egna liknande lagar om medborgarnas rättigheter men det fanns få internationella regler på området.

Främjandet av de mänskliga rättigheterna som ett av FN:s mål, slås fast direkt i inledningen i **FN-stadgan** från 1945, där Förenta Nationernas folk förklarar att de är beslutna:

"att ånyo betyga vår tro på de grundläggande mänskliga rättigheterna, på den enskilda människans värdighet och värde, på lika rättigheter för män och kvinnor samt för stora och små nationer."

Tre år därefter, **den 10 december 1948**, antogs **den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna**.

Samtidigt har under efterkrigstiden **regionala system** för att stärka mänskliga rättigheter vuxit fram:

Den europeiska konventionen med skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna från 1950 med tillhörande protokoll har även tillhörande domstol som kan pröva om stater kränkt sina medborgares rättigheter. Europakonventionen är svensk lag sedan 1995.

Den amerikanska konventionen för mänskliga rättigheter för länder i Nord-, Syd- och Mellanamerika, trädde i kraft 1978.

Afrikanska stadgan om mänskliga och folkens rättigheter (African Charter on Human and Peoples' Rights) el. Banjulstadgan, undertecknades 1981 i Nairobi av Afrikanska enhetsorganisationen (OAU) sedermera Afrikanska Unionen. Stadgan trädde i kraft 21 oktober 1986, varför den 21 oktober firas som Afrikanska mänskliga rättigheters dag. Alla 53 medlemsländer i AU har ratificerat stadgan.

Asiens deklaration för mänskliga rättigheter (1986) skapades av Asiens kommission för mänskliga rättigheter, som grundades av en grupp jurister och människorättsaktivister i Hongkong. Dokumentet beskrivs som ett "folkets frihetsbrev", för inget regeringsdokument har hittills getts ut.

Kairodeklarationen om de mänskliga rättigheterna i Islam antogs av 57 stater i OIC, Islamiska konferensorganisationen i Kairo 1990. Deklarationen förmedlar en muslimsk syn på mänskliga rättigheter och utgår från Sharia. Deklarationen kom till då Flera muslimska länder ansåg att FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna inte tog hänsyn till kulturella och religiösa förhållanden.

Bild 9

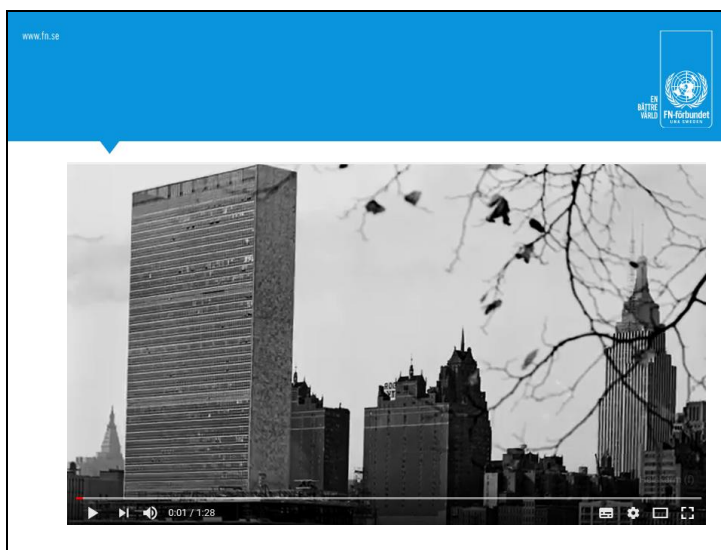

Bild 9: Tillkomsten av de mänskliga rättigheterna

Visa filmen om den allmänna förklaringen för mänskliga rättigheters tillkomst.

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=eYmWy2keILs&feature=youtu.be>